

A fluida facere: ac si ita dixisset: Siue per uomitus, siue per alui subductionem purgare uelis, postquam fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reueratis, & humoribus incisis atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus ac glutinosus.

10 Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis ledes.

Corrumpitur enim adueniens alimentum una cum ijs uitiolis humoribus, qui iam in corpore praexistunt: ita ut ipsorum quidem quantitas augeatur, qualitas uero seruetur. Hoc praecipue fit, quando uentriculus quibusdam humoribus uitiolis plenus extiterit, ob quos & casus paulo antea dictus ex morbo conualescentibus accidit, non posse uidelicet cibum assumere.

11 Facilius est impleri potu, quam cibo.

Cum sermo ipsi de ijs, qui indigent refectione, antea sit habitus, propterea nunc scripsit materiarum diuersitates, ex quibus renutriuntur. Scriptum autem est & in libro de alimento sic: Qui citius indiget adiectione, ijs humidum ad recuperandas uires remedium optimum est: ubi autem adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non simpliciter intelligere in utroque libro, uel in illo humidum, uel hic potum, sed humida & potus, quae suapte natura apta sunt nutrire corpus. Nam, si non ita nutriunt, sicuti solidiora, superant tamen nutriendi celeritate: ueluti uina crassiora. Nam aquosa (sic autem nominant alba & tenuia) sicut aquae similem formam habent, ita etiam uinum: quare uinum namcient, & minimum nutriunt. quae uero crassa sunt, & colore rubea, omnium uinorum maxime nutriunt. Inest autem eis & citissime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quod autem humidum alimentum, praecipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifestum ijs est, qui norunt quo modo & coctio, & distributio fiant.

12 Quae relinquuntur in morbis post iudicium, reciduas facere consueuerunt.

Hic etiam Aphorismus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, Si a morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur. quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. & ob hanc causam cum deinceps de euacuationibus sermonem habuisset, nunc causam assignat ob quam oporteat euacuare eos, qui post morbum non appetunt: ac si totus sermo ita ab ipso transigeret: Quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. nam, quae relinquuntur in morbis post iudicium, reciduas facere consueuerunt. Per ea, quae relinquuntur in morbis, malorum humorum reliquias intelligens, quas necessarium est tempore putrescentes, febrem accendere. cum omnis humor alienus a natura corporis, in quo continetur, aptus non sit ad eius nutritionem: & deinceps necessario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc & maxime & celerrime putridus fit.

13 Quibuscumque crisis, id est iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem: quae uero subsequitur, magna ex parte leuior existit.

Iudicatio est subita in morbo, uel ad sanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura separate a bonis mala, & ad excernendum praeparante. Non temere igitur in tali turbatione grauius se habent. & grauitas haec noctu fit manifestior. nam hoc tempore dormire consueuimus. Somno igitur a turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet similis fiat interdum turbatio, quam nocte sequente est iudicatio futura. Quod autem in fine Aphorismi scribitur, Quae uero subsequitur, magna ex parte leuior existit: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, quod magna parte nox subsequens iudicationem, facilius praecedente existat, quam plures iudicationes bene terminantur. Nouimus. n. plures esse ex aegrotis sanatos, quam mortuos, nisi pestilens constitutio sit.

14 In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat.

Mutationes excrementorum, quae multas humorum formas educunt, exquisitius corpus expurgant, nisi habeant signa colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognosticis ipse transegit: ubi & pinguium, & uitiolorum ac male olentium meminit excrementorum.

15 Vbi fauces aegrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam, si biliosae fuerint, corpus una aegrotat: si uero similes sanis, tutum est corpus nutrire.

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in utroque id, quod manifeste consequitur, praetermisit. Quare, si utriusque id, quod deest, adiungatur: erit uniuersa oratio huiusmodi: Vbi fauces aegrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim biliosae fuerint, corpus una aegrotat, neque tutum est ipsum nutrire. Si uero similes sanis: corpus una non aegrotat, & tutum est ipsum nutrire. Ex quibus uero mihi uidetur Hippocrates ipse sibi ipsi persuadens, in hunc modum scripsisse, iam dicam: Animalium natura non nunquam ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per urinas, uel uomitus, uel aluum inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitatem non possit, ibi eos deponit: atque hoc modo tubercula nascuntur in corpore: saepe & fauces fluentem ex capite humorem suscipientes infestantur. Tunc igitur considerandum est ac distinguendum, nunquid natura tota in patientibus partibus

Contrarium vr. minuire
glg. 1. apso. 17. ubi in su.
moy corruptela cum vniu
iatura parum exepse
pudet de alim. de. in mo
apso. loqui de uicio alid
funtor abant. ar. 1. apso.
17. de uicio sanguinis.
aut loqui sic de uicio pi
me regionis illie de uicio
secundum.

de quo. 1. de facult. nat. 8. d. et lib. 2. localium cap. 6.

ubi sunt aduersi apso.

Pius. n. nat. con
loquit, mox separat
& tandem grauos ex
cernit humorib. q. apho.
22.

et seq. 3. eiusdem ar.

2. prog. 22. et 23.

apho. 7
Suis

apho. 3.

ubi haec
lib. de morb.
leguntur. 8. 7

tibus superfluitatē deposuerit, an adhuc corpus uniuersum uitiosis humoribus abūdet: quod excrementa indicabunt. Nam, si omnino natura mota est ad expurgandum corpus, biliosa apparebunt: quoniam & tubercula sanguine calefacto à bilioso humore fieri sunt apta. patetq̄ prius esse purganda, quā nutrienda huiuscemodi corpora. Non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin autem excretiones sunt similes sanis, totum corpus bonos habere humores indicatur: & sine ullo periculo nutrirī potest.

16 *Vbi fames, laborandum non est.*

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremam esuritionē perueniūt. Sic Hippocrates ipse secundo libro Epidemiarum dixit: In oppido Æno, ijs qui ob famem leguminibus uescebantur, crura debilitata sunt. Et quidem omnem eximium ciborum defectum, etiam si citra penuriam ex electione uel iussu fiat, famem consueuit appellare, ueluti cum ait: Carnes humiditas habentibus, famē adhibere cōuenit. Fames enim exiccat corpora. Et, cum in Prognosticis inquit, Interrogare oportet, nūquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipsum obsederit: pro defectu ciborum famem accipit. hoc etiam in loco sic dixit, Vbi fames, nō oportet laborare. ac si ita dixisset: qui cibum capturi non sunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus non est. Hic autem per laborem (Græce πόνου) oportet intelligere uehementem motū, quem exercitium nominant. In hanc itaq̄ sententiam ipse dicebat: Labores cibum antecedant. Est igitur ipsi sermo cōmunis ad ægros & sanos. Sanis enim non sunt præcipienda exercitia simul cū inedia: nec ægris aliquis uehementior motus adhibendus unā cum cibi abstinentia: non sanguinis missio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa, non deniq̄ uehemens ulla corporis commotio, aut alteratio. In talibus siquidem motibus omnibus, ubi cibus defuturus sit, uires dissoluūtur, siue ægrotent, siue sani sint homines. Vbiq̄ uero Hippocrates magnopere studet seruare fortem eam, quæ regit animalia, potentiam. Siue igitur numero singulari, potentiam, dixerimus, siue plurali, potentias, nihil refert. hocq̄ in libro de alimento Hippocrates ipse dixit, potentia una, & non una: genere quidem ostendens unam esse potentiam, species autem plures habere.

17 *Vbi alimentum præter naturam plus ingestum est, hoc morbum facit: ostendit autem sanatio.*

Quod in altero aphorismo uniuersaliter dixit, hoc nunc in una specie docet. Vniuersalis enim est hic sermo, Non satietas, non fames, neq̄ aliud aliquid, bonum, quod modum naturæ excedat. uerum propositus nunc Aphorismus, de una re, scilicet satietate, pronunciat. Plus enim alimenti, quā modo naturæ conueniat, satietas seu repletio, Græce πλεσμονή, nominatur. Semper igitur id, quod plus est, ad aliquid dicitur. Verum in nostris corporibus duplex est, unum quantū ad uasorum capacitatem, alterum quantum ad illam, quæ nos gubernat, naturam: de quo nunc Hippocrates docens, alimentum copiosius dixit esse præter naturam: ne eos, qui ita cibis sunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionem: neq̄ eos quibus aliquid deest ad conceptaculi mensuram, pauca assumpsisse, & omnino illa bene concocturos. Nam & priores cōtingit, quæ uentriculum repleuere, concoquere, si eorū natura fortis extiterit: & secundos non posse concoquere propter imbecillitatem, tunc præsertim, cum priores assumpserint cibos concoctu faciles, secundi uero concoctu difficiles. Sic & in distributione alimenti, potentia sanguifica illi proportionalis, quæ in uentre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate non alterabit humorem ad uenas distributum, etiam si mediocris esse uideatur: Aliquando mediocri copiosior rem prompte in sanguinem transmutabit, partim ex sui robore, partim ex humoris natura ad coctionem idonea. Eodem modo ad tertium alimentum (quod maxime proprium alimentum nominamus, id dico, quod partibus animalis adijcitur) pro natura potentia, uel copiosius uel nō copiosius dicetur, & uel bene concoquetur, & nutriet, uel nō: & iuxta hoc uel ab ipsa obtinebit, uel nō obtentum corrumpetur, & morbum generabit. Vna igitur expositio hæc est, illud, quod plus est, quantum ad potentiam, à qua animalia reguntur, nobis intelligentibus. Altera, quantum ad qualitatem præter naturam, uera & ipsa. Nutritur siquidem pars unaquaq̄ ex proprio sibi alimento, quod recte diceremus esse illi secundum naturam. Cum igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis humor, qui alteri quidem parti sit secundum naturam, ipsi uero alienus, & præter naturam: malum quidem hoc existit, non tamen ex necessitate sequetur morbus, ubi exigua portio fuerit. Nam, cum neq̄ illa medicamenta, quæ corpus nostrum possunt corrumpere, sicuti mandragora, papauer, atq̄ cicuta, possint sine quantitate nocere: multo minus huiuscemodi humor, qui præter id, quod non corrumpit, etiam alias partes enutrire potest: alioqui ipsum neq̄ alimentum uocasset, nisi tali esset natura præditus. Sicuti igitur, si parum aliquid spiritus per gulam ad uentriculum deferretur, aut potæ humiditatis paucillum ad pulmonem per asperam arteriam dilaberetur, neque uentriculus, quo ad hoc ægrotaret, neq̄ pulmo: eodem modo se res habet etiam in aliarum partium alimēto. Iam uero & tertia quædam expositio est à quibusdam inuecta, qui nos accipere iubent, præter naturam, pro ualde & exuperanter, ac si ita diceretur: ubi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit. Nam alimentum paululum mediocritatem excedens, nondū posse facere morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitudinem sanitatis, uera quidem & hæc est sententia.

A sententia. Oportet siquidem alimentum, quod morbum facturum sit, non paruo aliquo excedere exquisitam mediocritatem. Verum non est mos ob hoc sermonem distinguere. Solent enim ipsum tantummodo genus enunciare, uel exustionem, uel frigefactionem, uel cruditatem, uel corruptionem humorum, & quaecumque alia huiusmodi, morbum facere dicentes, quasi nos in singulis horum effatu dignam quantitatem subintelligamus. Eodem igitur modo & alimentum excedens dicunt facere morbum, non adijcientes multo: cum nos non lateat, quod si quintadecima unius drachmae parte mediocritatem excesserit, nondum potest morbum efficere: uerum, si hic excessus multiplicetur, faciet & ipse aliquando morbum. ex genere enim causarum est una, quae morbos committendi uim habent. Secundum haec igitur tertia expositio, etsi quammaxime uera sit, mihi tamen uidetur esse curiosior, quam deceat ueterum consuetudinem, praeter id quod uiolentius exponit uocis illius, praeter naturam significatum. Verba autem, quae in fine Aphorismi scribuntur, ubi ait: Ostendit autem & sanatio: melius scriberentur cum coniunctione, & hoc modo: Ostendit autem & sanatio. Neque enim sola sanatio ostendit alimentum, ubi plus moderato ingestum est, facere morbum, sed & rei natura indicat, contestante etiam sanatione. In omnibus siquidem artibus, ijs, quae recte sunt excogitata, accedit etiam ex euentu testimonium. Quodnam igitur illud est in praesente sermone ea, quae sequitur ad noxiorum humorum euacuationes sanatio, quod etiam testimonium Herophilus in tritemporea significatione uocata assumpsit. Si quis enim plus consueto assumpserit cibi, equali autem prioribus, aut etiam minori utatur exercitio, moxque aggrauato corpore cum rubore atque tumore uenarum incipiat febricitate: non absque ratione quispiam illum ex multitudine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur, statim existimatio de multitudine confirmabitur: & crescet audacia in eisdem simili modo euacuandi, non expectantibus empiricorum obseruationem, quam ipsi aiunt eorum esse, quae saepissime in eisdem eodem modo contigerunt. Forte igitur in Aphorismo adiecta erat coniunctio, & deinde aliquis tanquam superfluum ipsam abstulit. Forte autem & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absque coniunctione, Ostendit autem sanatio: ac si ita dixisset: his enim quae prius dicta sunt, ita se habentibus, ut dictum est, hoc est pluri alimento praeter naturam comprehenso in corpore, ubi adhibita euacuatione agrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisse ex multitudine alimenti. Quod autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere consueuerit, quando humores omnes aequaliter euacuantur: purgationem autem, quando praua affecti qualitate, meminisse oportet: & quod praesens sanatio, non a purgatione facta, sed euacuatione, attestatur illi, quae fuit de multitudine existimationi. Euacuatio autem omnium humorum aequaliter (quae quidem exquisitissima est) fit per uenae sectionem. Proxima autem huic est, quae per malleolorum scarificationem, ut nos facere consueuimus, & quae per exercitia, uel frictiones, uel balnea, & praeterea ex accidenti per inedia. Dixi autem ex accidenti, quoniam non per seipsam inedia euacuat, ut singula antea dicta, uerum naturali modo per transpirationem euacuatio quidem fit, quae nullo accedente alimento in locum eius, quod fuit euacuatum, tunc sensu manifeste deprehenditur, quae antea latuerat. Haec igitur sufficiant ad Aphorismi expositionem. Qui uero uult sermonem de multitudine diligentius perlegere, unum habet librum integrum a nobis conscriptum, cui titulus est, De multitudine. Nunc uero hoc tantum sufficiet adiungere ijs, quae prius a nobis sunt enarrata, quod incipere quidem potest ea, quae ad uires refertur multitudo, absque corruptione: uerum non potest bona permanere: nam omnino necesse est, ut secundum qualitatem transmutetur, & processu temporis corrumpatur. Verum, & si istud fiat, interim multitudinem ipsam nominabimus, donec ex superflui euacuatione residuum bonum fieri possit. Quod enim in uinis accidit acescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod autem in uinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad uini naturam: paruo autem in ipsis facto momento, ita ut acidum quidem habeant saporem, nondum tamen acetum sint, multa multoties ex his pristinam naturam recuperarunt. Hoc idem in sanguine euenit. nam & ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si uero pauca contigerit: ubi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. Et quidem consuetum est huiuscemodi dispositionem, non corruptionem, sed multitudinem nominare: illa (ut dixi) sola uocata corruptione, quae tam effatu dignam habet eam, quae ad id, quod praeter naturam est, eersionem, ut non possit iterum ex naturae coctione ad primam humoris redire bonitatem.

18 *Eorum, quae uniuersim, & uelociter nutriunt, ueloces quoque fiunt excretiones.*

Velociter quidem nutrire accipiendum est ab ipso dici ea, quae paruo post assumptionem tempore statim nutriunt: suae naturae ratione: qua in ijs exploramus, qui integra sanitate fruuntur. Uniuersim autem quae, postquam alere coeperunt, exiguo tempore totum ex se praestant corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, quod uniuersim nutriunt, etiam ueloces habebunt excretiones. Si uero aliqua adsit acritudo excitans ad excretionem aut lentor, ob quem magis retineatur: haec quidem uelocius ad excretionem prorumpent, haec uero tardius. Celerissime igitur, & maxime uniuersim uinum alit: tardissime autem & paulatim caro bubula, & cochlear, & uerti-

& uerticilli marini, squillæ, cammari, atq; locustæ, & (ut summam comprehendam) quæcūq; du-
 ra carne constant: eandem cum his naturam habent et casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, nec
 non oua, usque quo induruerint, elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tempore, atq;
 paulatim nutriūt. Indiciū autē tibi sit id, quod assumptum est, iam nutrire, in pulvis quidem ue-
 hemētia ac magnitudo; in motibus autē uolūtarijs robor nutritis adiectum. Ipsum uero præcipue
 oportet explorare in illis, qui sunt dissoluti uel propter euacuationem aliquam sensibilem, uel pro-
 pter laborem superfluum, uel propter inediā. In hisce igitur quæ antea diximus, omnibus tarde
 fiunt per aluum excretiones, hoc est longo post assumptionem tempore: in contrarijs uero, uelo-
 ces. Maxime autem omnium contrarium est uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: post ipsum
 uero per ordinem alia, de quibus sermonem faciam, primum de uinis ipsis percurrens. Etenim a-
 quosa ex eis, paucissimum præbent corpori alimentum. Sunt autem hæc colore quidem alba, te-
 nuia uero substantia. Crassa autē & fulua multo quidem magis corpus alunt: sed tantum uincuntur
 à nigris in nutriendo plurimū, quantum superant in præstando uniuersum & uelox alimentum.
 Quæcūq; uero alba quidem sunt, sed crassa: minus quidem his alunt, plus autem tenuibus & al-
 bis nutriunt: sed neq; uelociter neq; uniuersim alunt. Quantum uero in hisce differunt: tantum &
 in excretionem. Aquosa enim celerrime per urinā excernuntur, quia celerrime tota fere anticipant
 refumi. Ex alijs uero omnibus, quantum aliquid uentrem subierit manifeste, proportionalem nu-
 tritionis tempore habet excretionem. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam succus pituitæ non
 multo post assumptionem tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimen-
 tum, idq; breui tempore uniuersum. Alica uero neq; paucum, neque uniuersum, sed in multo tem-
 pore multum præbet alimentum. Oportet autem ea, quæ inuicem comparantur, esse secundum
 substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisitè humidum, hoc uero extreme siccum. In pit-
 uita igitur & alica, & huiuscemodi omnibus, quæcūq; parantur ex milijs, uel fabis, uel alijs qui-
 busdam fructibus, eodem modo se habeant, quæ comparantur, secundum substantiæ qualitatem.
 In carnibus autem propria quidem est uniuscuiusq; consistentia. Sed comparare ipsas oportet se-
 cundum modum, quo parantur, uel utrisq; assis, uel eodem modo elixis. Auferre autem oportet
 dum parantur, mordaces humores, quemadmodum in brassica ac in leguminibus, si certam uelis
 habere experientiam eius, quæ in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si dum
 elixantur, ab una aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentem omnium
 feceris inquisitionem: inuenies omnia, quæ quidem in pauco tempore nutriunt (hoc enim est u-
 niuersim) & paruo post assumptionem tempore (hoc enim est uelociter) etiam uelocem habere
 excretionem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus om-
 nibus oportet præfinire:) quæ uero contrariam naturam habent, tarde excerni. Causam horum
 inuenies ex ijs, quæ ostensa sunt in commentarijs de potentijs naturalibus. In his siquidem osten-
 debatur uentriculus prius cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahens, & suis apponens tu-
 nicis, mox, ubi hic esset saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore & he-
 par ostendebatur ex cibis attrahere, ubi indigeret alimento. nam, si non egeat: illo, quod prius ad-
 erat, perfrui: eadem quoq; ratione trahere rursus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipsum
 indiget alimento. Unde, in quibus totum corpus est uacuum, quispiam maxime possit experiri,
 qui cibi sint uniuersim & uelociter nutrientes: quibus & illud (ut diximus) inest, celeriter tendere
 ad excretionem, quantum ad id attinet. Verum nonnulli dixere eam, quæ fit ex toto corpore, eua-
 cuationem, ab ipso excretionem nominari, ut idem sit, quod nunc docetur, ei, quod dixit in libro
 de alimento, ubi inquit: Alimentum, quod difficulter alteratur, difficulter absumitur: quod faci-
 le apponitur, facile absumitur. Quod dictum uerissimū quidem est. nō tamen proprie uidetur ac-
 cipi sub appellatione excretionis. Nam magis proprie dicitur de ea, quæ solum fit per uentrem:
 possumus quidem & ipsam intelligere de ea, quæ fit ex toto corpore. Differt enim excretionem
 (Græce διαχώρησις) an subductionem (Græce υποχώρησις) dicas. Subductio igitur solum de ijs di-
 citur, quæ per aluum deiciuntur: contingit autem excretionis uocabulum utrisq; esse commune.
 Carnes itaq; squillæ, & quæcūq; lentos ac crassos humores habent, in tempore faciūt ex toto cor-
 pore transpirationem. Olera uero, & pisces saxatiles, & simpliciter quæcūq; tenuem habent hu-
 morem distribuendum, celeritate quidem distributionis atq; appositionis exuperant, stabilem ue-
 ro naturam non habent, sed facile diffiant.

19 Acutorum morborum non omnino sunt certæ præenunciationes, aut salutis, aut mortis.

Acuti morbi, præter id, quod celeriter iudicant, statim etiā magnitudinē habent. Nā febres dia-
 riæ, quas Græci ephemeræ uocant, licet cito finiantur, nō tñ acuti morbi nominantur. duplex au-
 tem est acutorum morborū natura. Vel enim ab humoribus calidis solis, qui nullū obsedere locū,
 sed æqualiter in omnib. animalis partib. sunt: uel loco aliquo patiente fiunt, ut in morbo laterali,
 pulmonis inflammatione, angina. febresq; ut plurimū in acutis morbis sunt cōtinuæ. Rari em̄ sunt
 ex ipsis, quibus febres non adsint, ut morbus attonitus, quē Græci apoplexiam uocant. Morbi ue-
 ro longi, ob crassos, lētos ac frigidos sūt humores, q non facile cōcoqui possunt, & in patientibus
 partibus

A partibus impacti sunt atque agglutinati ita, ut eorum dispositiones magis præduris tumoribus, quam inflammationibus assimilentur. Pauci uero ex ipsis fiunt (per compassionē) absq; loco patiente: in quibus uenæ omnes æqualiter habent humores uel atrilarios uel pituitosos putrescentes. In his igitur omnibus uidetur Hippocrates fidere præcognitionibus, in acutis uero non omnibus. Sed aliquando falli præcognitionem confitetur. Tale est enim, quod dicit, non omnino, negatio cum sit, non omnino em̄ idem, quod non prorsus, significat, estq; non omnino perinde, atq; nō in omnibus: qđ genus sermonis usurpare consueuerūt, quando pauca ex multis uolunt excipere, ut cum dicunt, nō omnes homines mali. Qui enim hoc dicit, ostendit paucissimos esse bonos. Ita igitur & nunc Hippocrates ostendit, inquiens non omnino certas esse in morbis acutis prænunciations, tanquam aliquando, quamuis raro, medicus aberret. istud autem fit propter subitā in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum sequitur morbificorum, & quia nonnunquam humor noxius ex uno loco transfertur ad alterum.

20 *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, ijs senescentibus exiccatur. Quibus uero iuuenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus humectatur.*

B Quòd quidem hoc ex magna parte fiat, & non semper, ostendit ipse inter sequentes hunc scribens Aphorismum: Quicumq; aluos humidus habent, si quidem iuuenes fuerint melius degūt, ijs qui siccas habent: ad senectam uero deterius: nam senescentibus magna ex parte exiccatur. Oportet aut̄ humidus et siccas aluos intelligere nō simpliciter, sed eadē uictus seruata ratione. Si quis. n. in iuuentute Alexandrinorū uictu uteretur, salis utens cibus, & porris, zythumq; superbibens, in senectute uero nihil horum assumeret, sed lentē esitaret, & uinum austerum in super biberet: male diceremus huius hominis deiectiones ætatis ratione permutari. Sic, & si quis in iuuentute lentib. & mespilis uesceret, uinumq; austerū potaret, in senectute aut̄ uictu uteretur Alexandrinorū, atq; ita cum uictu excretionem mutaret: non recte iudicium fecerimus. Sed, cum omnia alia, non solū, quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones cōmutabuntur: tunc rectum fiet iudicium de ijs, quæ ab Hippocrate in Aphorismo dicuntur. Variantur autē deiectiones ætatum ratione fm̄ eas, quæ in corpore mutantur, dispositiones, ex quibus aluus siccior humidiorue fit. Quænam uero sint hæ dispositiones, unum est ex ijs, quæ queruntur: atq; adeo longū mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuero adhibere demonstraciones, ut unus integer liber futurus sit necessarius. Sed hoc aliàs fortē à nobis fiet: nunc breuibus capita expediam, ijs utens, quæ in **C** commentarijs de potentijs naturalibus, & de causis accidentium demonstraui. Plus, quam conueniat, fit aluus humidior, quando cibus in chylum in ipsa conuersus, parcius distribuitur: Siccior rursus, cum omnis humor in ipsa contentus, ad hepar fertur. Causa uero, ob quam parcius distribuitur, est, aliquando quidem, quia plus assumimus, quam hepar indigeat: Interdum uero quoq; quia citius deiecitur, quam hepar attrahat. Nam, cum cibus modum excedit, eius superfluum derelinquitur, ubi hepar tantum ad se attraxerit, quāto indiguerit. Cum uero properat ad exeundum, non præuenit hepar tm̄ attrahere, quantū ipsi est necessarium. Citius aut̄ festinat ad exitū id, quod excernitur, nonnunquā ob multitudinem bilis ad aluum fluentis, quæ irritat ad expulsionem, nōnunquam uero ipsa alui potentia retentiuā facta debiliori, expulsiua uero eius atq; intestinorum forti existente. Plura igitur appetimus, cū os uentriculi (in hoc enim uis appetendi præcipue consistit) frigidiorē habuerit temperaturam. Sic uero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet uentriculus imbecilliorē propter humiditatē, sicuti propulsiuam fortiorē propter siccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, tantum augeri contingit in ore uentriculi frigiditatem, ut ad inappetentiam fiat transmutatio, atque ita excrementa exiccantur inopia eorum, quæ assumuntur, ut distribuantur. Sic &, quicumq; ob multitudinem uel naturam humoris biliosi aluum humectam habent, ad cōtrarium transmutantur, cum hic humor non amplius in senectute multus generetur. Quibus uero ob uirtutis retentiuæ debilitatem aluus humectatur, non omnibus transmutatio aduenit, sed pro quantitate caloris adiuncti. Si enim statim ab initio frigidiorē habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam ueniens in senectute in frigiditate intemperie, uirtutem retentiuam æque habebit imbecillē, quoniam omnis immodica intemperies operationes exoluit. Quod si exquisitè calida fuerit ad longissimum usq; ætatis processum, fortem habebit operationem retentiuā, ut quæ neutram habeat exquisitè intemperiem, neq; eam, quæ est secundum siccitatem (siquidem erat omnino humidior natura: alioqui non habuisset debilem uirtutem retentiuam) neq; secundum caliditatem. hoc enim supponebat. Liqueat igitur, quòd ferè omnibus, qui aluos habent natura humidiores, fit ad contraria senescentibus transmutatio: qui uero sicciores, ijs fient in senectute humidiores propter contrarias temperaturas. uel em̄, quia minus assumitur alimenti, quam potētia hepatis congruat, uel propter excretionem, uel quia parum bilis confluit ad aluum, uel propter potētia retentiuæ robur excrementa erunt sicciora. Ex his aut̄, q; parū appetant, et citius impleant, fit propter partium appetentiū caliditatem. Quòd uero cibus assumptus exucesset, contingit: uel mediocriter se habente hepate fm̄ temperaturā, uel paulo plus mediocri calidiore. Quòd uero pauca bilis cōfluat ad aluum: hoc ex

eo accidit, quia etiam pauca generatur ob uisceris frigiditatē. Fortis aut iuuenibus inest retentiuā potētia, quoniam ad sicciorē uergunt temperaturam. Non absq; ratione igitur in omnibus, quos diximus, senibus fit ad contraria transmutatio. Nam qui non appetunt ob caliditatē, in progressu ætatis plus etiam appetent, quā possit hepar euincere. Quibus aut ob innatam siccitatem uirtus retentiua fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum: & ea ratione excrementa humectabuntur, quoniam ciborum exitus festinat. Quibus uero propter bilis defectū tardante excretionē, ob exitus moram multum humiditatis absūmitur, fieri potest, ut eadē dispositio perseueret. Fieri etiam potest, ut propter immodicam hepatis frigiditatem, ad satis magnam perueniente alimenti distributione imbecillitatem, fiant excrementa humidiora. Hæc in præsentī dicta sufficiant de causā earum, quæ fiunt in ætatibus, permutationum, quantum ad alui attinet humiditatē ac siccitatem: quæ propter breuitatem sunt futura obscura ijs, qui in nuper dictis commentationibus non sunt exercitati. Sed posthac aliquando uno integro uolumine clariorem doctrinā faciemus. nam, quod ad usum artis attinet, hoc solum scire sufficit, quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causā non adiiciatur.

21 *Famem, thorexix, id est uini potio, soluit.*

Vini potionem, thorexix nominare consueuit. In libro siquidē de natura hominis, & de uictus ratione in hunc modum scripsit: Liqueat enim, quod uictus singulorum non sunt causa, ut omnes subinde morbo corripiantur, iuniores & seniores, uiri, ac mulieres, similiter autem thoreffomeni, & aquæ potatores. Cum ergo aquæ potatores thoreffomenis opponat, ostendit se per thoreffomenus uinum potates intelligere. Quare & hic thorexix, uini potus ab ipso dicitur, quem dicit famem soluere: non (per Iouem) quemcunq; defectum famem nominans, (sicuti nonnulli arbitrantur) sed neq; illam, quæ cum appetitu naturali fit, sed eam, quam habent, qui hac passione laborant, uehementi & indefinenti ciborum appetentiā: quam medici quidam appetentiā caninā nominant. Talem enim famem, uini potio sanat, non eam, quæ uel ex longa inedia, uel alui profluuio, uel fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est euacuatione. Nā, qui ex tali aliqua indigent causa, non modo non aliquam ex uini potu capiunt utilitatem, sed etiam plurimum offenduntur, quoniam & conuulsionibus & delirijs statim corripuntur, si, antequā cibos assumant, uinum potauerint. Qui uero famem quam diximus, patiuntur, ijs uini potus, non cibi multitudo, remedium est. Equidē multos ipse sanauit, qui indefinenter famecebant, uinū ipsis abundanter exhibēs ex eorum genere, quæ sufficienter calefaciunt. Neque enim acerbā uinā talem famem sanant, siquidem neque calefaciunt: sed, quæ colorem fuluum habent, uel rubeum absque astringēte sapore, maximo sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet siquidem, cum ad prandium accedunt, primū illis afferre pingua edulia, atq; (ut ita dixerim) oleagina, & alia, quæcunq; ex multo parantur oleo: maxime uero nihil austerum aut acerbum offeratur: postea unum aliquod ex uinis, quæ diximus, etiam si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatur, atq; ita longo tempore faciendo, cessat omnino. & hoc mihi magis uidetur in præsentī Aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri consueuerint uel propter solam intemperaturam frigidiorē, uel propter humores acidos, quos exorbuat os uētriculi: & hæc ambo sanare possit uinum, quod diximus: nō sine ratione uini potio cessare facit caninos appetitus. Qui uero putant uehementem esuritionem, quam Græci bulimon uocant, fuisse nunc famem ab Hippocrate nominatam, non recte mihi uidentur eius sermonem accipere: Primum quia ipsum pro generali atq; uniuersali faciunt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur, nam passio bulimos nominata, est casus potentia ex frigiditate exteriorē, qui a fame quidem inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

22 *Quicumq; morbi ex repletionē sunt, curat euacuatio: & quicumq; ex euacuationē, repletio: & aliorum, contrarietas.*

Non, si quid factum est à repletionē, neq; ipsa non amplius existente siquid remāserit, id curat euacuatio, sed quæcunq; eo ipso, quo fiūt tēpore, curare aggredimur, euacuationē indigent. Quod quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quod autem euacuatio sit eius curatio, non opus est dicere: sicuti neque de omnibus alijs causis, quæ morbos committunt, quod per contraria curentur. Neq; enim aliud quicquam quimus excogitare præter cōtrarium causis morbos efficientibus, sicuti in morbis ipsis iam factis rursus considerabimus: quemadmodum & in casibus, qui eos ex necessitate consequuntur. Sed nunc de ijs morbis, qui adhuc fiunt, sermo à nobis habetur. Liqueat igitur, quod unā cum causis ipsos facientibus destruantur. Causarum uero facientium abolitio fit à contrarijs. Si enim ex refrigerationē morbus fiat, curatio est per calefactionem: si uero ex calefactionē, per refrigerationem. Sic, & si propter repletionem morbus cōstituitur, tunc oportet repletionem euacuare: sicuti, & si propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiam si non nullis uideatur nunquam fieri ab euacuationē morbum, existimant autem (ut apparet) huiuscemodi homines solam febrē esse morbum, quod si didicissent quamlibet lædentē operationes dispositionem, morbum esse, & quod à uehementibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cū

A supra modum aut ex utero muliebri, aut ex uenis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit, tunc uel omnes, uel plurimas operationes ij, qui ita affecti sunt, offensas habent. Non nulli uero ipsorum non modo hæc patiuntur, uerum etiam aqua inter cutem corripuntur. Longè aut inedia ijs, qui calorem habent ad igneam naturam propensiolem, præter alia mala, insuper afferunt febrem. Quantum igitur ueritas ipsa atque utilitas exigebat, à nobis quamuis dictum sit, his tamen addamus aliquid propter garrulos: quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes putant se de rebus ipsis habere sermonem. Hi igitur sunt, qui aiunt causarum efficientium morbos abolitionem, non esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quòd de nomine litigant, deinde quod neq; de hoc recte. Vbi enim causa non adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorum relinquitur. Vbi uero ea, quæ inest corpori causa, nondum aliquid facit, ueluti quæ plethora, id est plenitudo, uocatur, ad præseruatiuam artis attinet partem, huiuscemodi causarum destructio. Cum uero iam aliquid agit, mistum iam quoddam modo est huiuscemodi opus ex præseruatione & curatione. Nam, quod facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri: & hoc ad artem attinet præseruatiuam: quantum uero morbi iam factum est, propriam exigat curationem. Quapropter, cum mista sint talia ex præseruatione ac curatione, proprio caremus nomine: atq; idcirco aliàs alia medici utuntur appellatione, non nunquam præseruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: nonnunquam uero curari, quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur medicinae, duplicem habent appellationem. Nam nonnunquam rabiei remedia dicuntur, ac si dispositio, quæ rabiem fecerit, dicerentur. Nonnunquam uero non remedia præsentis dispositionis appellantur, sed à rabie futura præseruantia.

23 *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.*

Acuti morbi magni sunt, & ad suum uigorem celeriter properant. Non absq; ratione igitur in paucis tempore & magnas faciunt permutationes: quod idem est, quod iudicari. Huiuscemodi enim permutationes quâdo repente in morbo fiunt, Hippocrates crises uocat. i. iudicationes: in quibus nonnunquam subito integra sanitas restituitur, aut moritur æger: nonnunquam uero magna fit ad salutem, uel ad mortem permutatio, non tamen aut subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiorum, in quiens: Ad salutem, aut mortem, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd uero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum uehementiam, uel cito uires prosterni, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorum humorum excretionem excitatas, si modo quos inuaserint, exuperent, bonam sequi iudicationem: sin autem exuperentur, malam: unicuiq; manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hippocrates posuit duas septimanas, tanquam nullus eorum ulterius progrediat, uerum ante quartumdecimum diem multi possint iudicari. Etenim undecimus, nonus, septimus, & quintus multos uisi sunt iudicasse in libris Epidemiorum. Iudicat aut & sextus nonnullos, sed non bene, sicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius ostendimus: in quibus dignum putamus illum exercitum esse, qui ea assequi debeat, quæ Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quæcunq; uero iudicationes sunt ueluti imperfecte, ijs finem imponit aliquis alius dies ex eorum numero, qui deinceps sequuntur, de quibus, qualenam sint, in libris Prognosticis Hippocrates docuit: & hic de ipsis aliquid in sequenti docebit Aphorismo. Est aut & harum imperfectarum iudicationum terminus quidam ulterior, ultra quæ non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimum integre iudicantur, hos solet Hippocrates acutos simpliciter nominare. Quicunq; uero imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequentium iudicatoriorum dierum aliquem usq; ad quadragesimum, hos non solet simpliciter acutos nominare, sed appellatione composita his omnibus uerbis, acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur. Verum manifestius illi declarant, qui eosdem morbos, acutos *ἐκ μετεπίπτωσης*. i. ex decidentia uocant. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autem existimare spirandi facilitatem magnam habere uim ad salutem in omnibus acutis morbis, quicunq; febres habent adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc uero in Aphorismis de acutis simpliciter, enunciatis, ait eos intra quartumdecimum diem iudicari: non (per loquem) hoc dicens, quod nonnulli existimarunt, esse quatuordecim numero dies, qui in his morbis faciunt iudicationem. (Nam secundum hanc expositionem, etiam illos dies, qui iudicant morbos acutos ex decidentia nominatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idem loquendi modus in utrisq; sit: hic quidem, cum ait, Morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari: in Prognosticis aut, cum dicit, Quicunq; morbi cum febribus sunt, in quadraginta diebus iudicantur.) Verum hi non inuenientes, quo modo possint ostendere utrosq; sermones, & hunc qui in Aphorismis scribitur, & illum, qui in Prognostico legitur, sibi inuicem esse concordantes: hanc absurdam excogitarunt expositionem. Neq; enim quatuordecim sunt usq; ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum intercidentibus quidem plures, absq; illis uero pauciores, quemadmodum clare in nostra ostenditur de diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipsa rerum natura suffraga-

30

ra suffragatur sermoni, quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecim. Nullus enim inuentus est unquam ab initio uelociter motus, hunc transgredi terminum, qui non aliquod ex quatuor iam dictis iudicijs unum acceperit: sicuti quidam leues ac parui circa primos dies existentes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimum septimum terminarunt. Alij uero sexto aut septimo die ex acui incipientes, ad uigesimalum terminarunt: adeo ut morbi continui acuties nunquam possit plures, quam quatuordecim, obtinere dies. Ex ijs uero, qui motus habent inæquales, multi extenduntur usq; ad aliquod tempus ulterius præfinitum. Dico autem inæquales habere motus, eos, qui aliquot diebus uehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus ad aucti continuitatem acceperunt. Si quis igit, ut dixi, faciat in ægrotantibus obseruationem: omnes inueniet, qui per duas integras septimanas uelociter mouentur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

24 *Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Est autem & undecimus contemplabilis: ipse enim, quartus est secundæ septimanæ. Rursus uero & decimus septimus contemplabilis: ipse siquidem quartus est à quatuordecimo, septimus uero ab undecimo.*

Indices, hoc est *επιδημιας*, & contemplabiles, hoc est *διωρητες*, solet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatum, in altero aliquo iudicantium dierum, quos ipse in Prognosticis, unamquancq; septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primum itaq; quaternarium septimi diei, si quis ab initio numeret, indicem esse ait: undecimum autem quartidecimi, quoniam & hic secunda septimana in duas partes diuisa index prouenit. Eadem ratione & decimus septimus uigesimali est index ex diuisione tertiæ septimanæ in duas partes. illud tantum interest, quod hanc tertiam septimanam secundæ cōiungit, quamuis primam à secunda separauerit. nam eius initium diem octauum esse dixit, non tamen tertiæ quintidecimum, quemadmodum nonnulli post ipsum existimarunt: quoniam neq; uigesimalum primum, terminum statuit, sed principium quidem tertiæ septimanæ quartumdecimū, finem autem & terminum uigesimalum. Cur autem duas primas septimanas secundum disunctionem inuicem ordinauerit, tertiam uero secundæ secundum continuitatē, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. In præsentia uero sufficit etiam sine causa nouisse, quod experiētia comprobat. Nam ipse Hippocrates plurimos ægros secundum talem ordinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum scripsit fuisse iudicatos. Dico autem secundum talem ordinem, ut primæ tres septimæ ad uigesimalum, sequentes tres ad quadragesimum perducantur. Sic enim & sexagesimum & octogesimum diem iudicatorios habebimus, & ipsos experientia confirmatos, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendimus, illos, qui in libris Epidemiorum notantur iudicati secundum talē diem ordinem, describentes. Sed, ægros illos quoniam longum esset hoc in loco sermone complecti: sufficit sola ex Prognosticis uerba in hunc modum se habentia subscribere: Febres iudicantur in eisdem numero diebus, in quibus etiam homines liberantur & pereunt. Nam mitissimæ febres, & que tutissimis signis incedunt, quarto die finiuntur, uel antea: malignissimæ aut, & grauissima signa præ se ferentes, quarto die interimunt, aut prius. Primus igitur earum insultus ita terminatur: Secundus uero ad septimum ducitur: Tertius ad undecimum: Quartus ad quartumdecimū: Quintus ad decimumseptimum: Sextus ad uigesimalum. Hi igitur per quatuor ex acutis ad uigesimalum ex adiectione finiunt. Hæc uerba ostendunt manifeste, quod tertiam septimanam per continuitatem secundæ annumerat, & quod decimamseptimam indicem facit uigesimalæ.

25 *Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.*

Non solum quartanæ breues æstate fiunt, sed & ægritudines aliæ, propterea qd humores superflui fundunt, & per totū corpus ferunt, atq; diffiant. In quibus igitur uires ualidæ sunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi cessant. In quibus uero sunt imbecilles: dū noxijs succi euacuant, una etiā ipsæ dissoluuntur. Quare non absq; ratione nulli morbi æstate sunt longi. Hippocrates uero de solo omnium longissimo fecit mentionem, tanquam per exemplum de omnibus alijs ex isto indicans. Sicuti aut æstate & discuti humores, & uires dissolui cōtingit: sic hyeme cōtraria eueniunt, & humores intus tanquā in latebris remanere, & uires seruari robustas. Neq; igitur morbi soluuntur manentibus ijs, qui eos efficiunt, humoribus, neq; ægroti moriuntur uiribus interim sufficientibus.

26 *Febrem conuulsioni superuenire melius est, quam febre conuulsionem.*

Ipse Hippocrates in sequentibus dicit conuulsionem fieri ex repletionem, & uacuationem. Cum igitur aliquem sanum cōtigerit repente conuelli: huiuscemodi conuulsionem necessarium est ex repletionem fieri. replentur autem nerui frigidis & glutinosi humoribus ex quibus etiam nutrium tur: unde conuulsionem patiuntur. His igitur febris superueniens, solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atq; dissoluere. Si uero ex febribus adurentibus, totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accadat, maximum est malum, & penè insanabile, quoniam longum quidem tempus exigitur ad siccitatem neruorum remouendam: uehementia autem morbi tempus non expectat, sed cito uires dissoluit, & subito exitium affert.